

1799.

*

1. Bestucheff - Rumia, Johanna Henrica Ludovica, e gente nobili de Curlonia. Commentatio de juris Orationis academicae praesentia. Programma, quo decem seniores ceteraque assessores quatuor facultatum et orationem memoriam Johanna Henricae Ludovicae, Comitissae de Bestucheff - Rumia e gente de Curlonia . . . nec non iuvitant.

*

2. Bornius: Responsa juris 99 et 100. Programma, quo ordinarius senior et reliqui assessores fac. jur. memoriam Bornianam . . . recitandam indicunt.

*

3. Kregelius de Hembach, Carolus Fredericus: Responsa juris 104. Programma, quo ordinarius senior et reliqui assessores fac. jur. memoriam . . . Car. Friderici Kregelii de Hembach indicunt.

4. Schulzias - Gerdorfias: Responsa juris 97. Programm. n. o, quo ordinarius senior et reliqui assessores fac. jur. memoriam Schulzias - Gerdorfianam celebrandam indicunt.

1799.

5. Kpel, James Augustus: De causis matrimonii
annullandi. 8p. altera.
6. Bauer, Henricus Prosper, fac. jur. praes. cellarius:
De natura bonorum uxoris receptitiorum.
Programma, quo sollemnia Doctoralia Christiani
Friederici Theobaldi indicit.
7. Ziemer, Christianus Gotthab: De jurisdictione,
judiciis et reatibus metallicis ex jure
in provinciis Saxoniae Electorali.
8. Blumnerus, Henricus: Scabinus judiciorum Criminalium
ad legem Carolinae poenalem.
9. Eimer, Christianus Gotthab: De eo, quod juris est,
in primis in Saxonia, circa immunitatem a tributo,
quae privilegio nobilibus. p. 3. Programma, quo sollemnia
doctoralia Joannis Mummser indicit.
10. Erhardus, Christianus David: De Constitutionis Carolinae
usu in forum Saxonicum introducto.

1799.

11. Knoke Gyscheer, Joann. Christianus: De poenis infamia
honoris temere Libyantinum in causis civitatis
jure sexennio Electorali statatis. Comestatio
ad ord. proe. Dec. 4. 1682. et 3. Programma, quo
et rationem auspicalam iuritat.
12. Mummser, Joann.: De navibus populorum belli
tempore medicorum haud capiendis
13. Franke, Mauricius, de: De reticulis cryptogra-
phicis. Programma, quo rationem iuratum in-
dicit
14. Sockelms, Joann. Conradus: De vi militum
veterum Germanorum heri Cammariae in
jure Romanico privato conspicua.
15. Stockmanns, Augustus Cornelius: De famosis
libellis.
16. Weber, Fredericus Benedictus: De studio iuristicae

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

10355^u

7799, 14.

DE
VI MILITIAE
VETERVM GERMANORVM
HERIBANNARIAE
IN IVRE GERMANICO PRIVATO CONSPICVA
EXERCITATIO PRIMA

SCRIPSIT
ET
ILLVSTRIS IVRISCONSVLTORVM ORDINIS
AVCTORITATE
PRAESIDE
IOANNE CONRADO SICKELIO
I. V. D.

A. D. XXIV. IANVAR. A. P. C. N. MDCCXCVIII

AD DISPVTANDVM PROPOSVIT

STEPHANVS CAROLVS RICHTERVS
LIPSIENSIS.

LIPSIAE
TYPIS EXSCRIPSIT CAROLVS TAVCHNITIVS.

DE
V. I. MILLITAE
VETERVM GERMANORVM
HERIBARRIAE
IN IVRE GERMANICO PRIVATO CONSTITVTAE
EXERCITATIO PRIMA

SCRIPTA
ET
ILLVSTRIS IVRSCONSVLTORVM ORDINE
AVCTORITATE
PRAESIDE
IOHANNIS CONRADO SICKELII
I. V. D.
A. D. XXII. MARTII. M. DC. MDCCXIII
AD INSTAVDVM PROSVLT
STEPHANNVS CAROLVS RICHTERVS
AVGVSTVS

LIBRARI
HABITANT IN VIA S. ANTONII

DE
VI MILITIAE
VETERVM GERMANORVM
HERIBANNARIAE
IN
IVRE GERMANICO PRIVATO CONSPICVA

Rem militarem in Germanorum, hominum bellicosissimorum, legibus moribusque condendis atque efformandis summam vim exseruisse, tam multis historiarum iuriumque declaratur monumentis, vt neminem, nisi patrii iuris plane ignarum, latere posse videatur. Neque defuerunt inter iurisconsultos magni nominis viri, qui in legum Germanicarum originibus inuestigandis occupati, rei militaris rationem minime sibi negligendam ac despiciendam censerent: quibus se adiungere haud dubitauit Georgius Ludouicus Boehmerus, singulari

A

libello, *de iuribus ex statu militari Germanorum pendentibus*, in lucem dato ^{a)}. Sed hi plerique omnes, ne Boehmero quidem excepto, haudquaquam qui hic patebat campum emensi, in eo substitisse reperiuntur, ut publica et beneficiaria iura fere sola inde repetere et illustrare studerent, reliquorum iuris nostri capitum, vel nulla omnino, vel admodum leui ratione habita. Quod cum animaduertissemus, operae sane pretium nos facturos esse arbitrabamur, si, potiora quaedam priuati iuris Germanorum capita perlustrantes, quam vim in singulis constituendis militiae forma habuerit, paullo diligentius consideraremus. Fuerunt vero illius apud Germanos, variis temporum interuallis, variae ac longe diuersae rationes et veluti facies. Cives enim heribannariam militiam facientes exceperunt vasalli; vasallis successerunt milites conductitii; tandem perpetui exercitus introducti. Per has vero militiae vicissitudines fieri non potuit, quin etiam ius plurimas et maximas sentiret immutationes; quas omnes, quominus persequeremur, ipsa operis impediabamur mole, quam iam sub manibus nimium succrescere, nec vlllo pacto angustis libelli academici finibus concludi posse videbamus. Itaque nobis interim in eo adquiescendum

^{a)} Boehmerus *Electa iuris feudalis*. Lemgou. 1795. Tom. I. Ex. II. p. 47. seq.

fuit, vt, in memoriam vltimorum temporum regressi, quaenam fuerit antiquissimi militiae generis, quod heribannum vulgo audire solet, in iure priuato vis, et quaenam eius in gentis nostrae moribus reperirentur vestigia, exponere conaremur. In qua quidem materia pertractanda, si forte minus virorum harum rerum peritorum expectationi satisfecerimus, perpendant, quaesumus, nobis in hoc scripto edendo hoc potissimum fuisse propositum, vt studiorum nostrorum aliquam redderemus rationem, simulque si alicubi forte, grauissimam iuris patrii materiam tractantes, a vero aberrauerimus, virorum doctorum iudicio admoniti, in viam rectam reduceremur.

Ceterum ne sine adcuratori notitia formae, quam heribannaria olim habuit militia, disputatio nostra lumine quasi careat, et suo destituatur fundamento, nonnulla de hac re, ex antiquitate collecta, eo magis praemittenda erunt, quo minus, quae ab aliis de hac materia prolata sunt, ad scopum nostrum attingere animaduertimus. Vt enim silentio praetermittamus cum eos, qui omnem Germaniae antiquitatem libris suis complexi, pro instituti ratione, hic defuncti sunt paucioribus, quam quibus nos adquiescere possimus; tum eos, qui historiam Germanorum scribentes, rem militarem obiter tantum exposuerunt: ne ii quidem, qui

de industria argumentum nostrum fusius pertractarunt, Mettinghius ^{b)} Daniel ^{c)} et Iustus Moeserus ^{d)} rem confecisse videntur ^{e)}. Mettinghius enim, quamquam multa conguessit de armorum forma, de aciei ratione et similibus aliis, tamen, quibus hic cardo rei vertitur, quaestiones: quibusnam incubuerit militiae faciendae necessitas et quinam fuerit eiusdem suscipiendae modus, haud ita explicuit, vt nihil ultra requirendum desiderandumque superesset. Daniel vero non modo tempora, quae Chlodouacum regem praecesserunt, plane praetermisit, sed etiam aut falsa monumentorum antiquorum interpretatione deceptus, aut suo nimium indulgens ingenio, opiniones parum aptas firmasque narrationi crebro immiscuit. At Moeserum certe sperabamus eum fore, qui nobis otia fecisset. Sed et haec spes nostra cecidit irrita. Quod si forte quis, iusta captus summi illius viri admiratione, haec temere dicta existimet, legat, quaesumus, quae de se ipse ingenue alicubi fassus est: interdum

b) Bernh. Clem. Mettinghius *Status militiae Germanorum principalis et accessoriae veteris et medii aevi. Alton. 1742.*

c) Daniel *Histoire de la milice Francoise. Amsterd. 1724. II. Tom.*

d) Moeser *Osnabrückische Geschichte. Berlin v. Stettin. 1780. II. Th.*

e) Nouimus quidem Gallum quemdam, Rebauld de la Chapelle dictum, dissertationem de militia veterum Francorum scripsisse, quae in dissertationibus eius iunctim editis, p. 125. exstat: at huius libri copia nobis facta non est.

sibi, inquit, accidisse, ut ante quam ipsos adisset fontes, de eo quod verisimile sit meditatus, rebus vere gestis opiniones mente conceptas substituerit, atque sic a fide historiarum aberrauerit *f*). Cuius quidem ad coniectandum procliuuitatis cum etiam in iis, quæ de heribanno retulit, quædam reperiantur vestigia, non potuimus non a sententia huius viri, quem in plerisque tamen ducem sequuti sumus optimum, in nonnullis recedere.

f) *Vermischte Schriften von Iu- colai. Berlin v. Stettin. 1798. Th. II.*
stus Moeser, herausg. v. Fr. Ni- *p. 224.*

 SECTIO PRIMA

DE

MILITIA VETERVM GERMANORVM HERIBANNARIA

 §. 1.

*De re Germanorum militari Francorum regno
nondum condito.*

Quae fuerit ab vltimis inde temporibus bellica Germanorum virtus, nemo ignorat. Optimi eius exstant praecones Romani g); eademque ad nostrum vsque aeuum, toties summis celebrata est laudibus, vt comode nos huic negotio supersedere possimus. Hinc vix quoque monendum videtur, bello intra Germaniae fines exarso, omnes, quos armis suffecturos ciuitas probasset, signis aduolasse, neque vlllo adstrictos sacramento, sponte nomina dedisse. Serui soli et qui apud

g) Tacitus *De morib. Germ.* c. 37.

liberas quasque nationes eadem fere, qua serui, utebantur sorte, libertini, contemti quippe ac despecti, armorum societate erant exclusi ^h). Nec tamen vlllo modo nobis persuadere possumus, liberos omnes in omnibus ac singulis Germanicae originis gentibus eodem impetu ad perpetua proreptos esse bella, eandemque fuisse apud omnes rei militaris formam; imo vt republicae, ita et militiae, aliam aliis fuisse, quam maxime verisimile est. Adcuratius enim iis, quae Caesar, Tacitus aliique Latii scriptores de maioribus nostris memoriae prodiderunt, inter se collatis, manifesto nobis adparere videtur, alios populos, e singulis familiis sensim sensimque collectos, priscam, quam ipsa natura effinxerat, disciplinam studiose seruasse; alios, magnas rerum immutationes ac perturbationes expertos, novam eandemque plane militarem induisse. Illos videmus egregia libertate florentes ⁱ). Patrios singuli colunt agros ^k): suos quisque paterfamilias regit penates, solus suorum auspex et moderator ^l): iudices ipsi sibi eligunt ^m), neque ius aliud norunt, nisi quod com-

h) Tacit. *d. l. c.* 25. In alia omnia abit Ge. Chr. Gebauerus in *Vestigis iuris Germ. antiquiss. in C. Corn. Taciti Germ. obuiis Götting. 1766. Dis. XI. §. 4.* quocum tamen ob Taciti locum laudatum facere non possumus.

i) Moeserus *d. l. Th. I. Abschn. I. §. 8. et 21.*

k) Tacit. *d. l. c.* 16.

l) Tacit. *d. l. c.* 10. 19.

m) Tacit. *d. l. c.* 12.

munis populi vox in publicis effata est concionibus ⁿ⁾: totius ciuitatis suffragio decernendum est bellum ^{o)} ante quam hortante, non iubente duce, exercitus exit, cui non principis cuiusdam aut regis, sed dei quaedam praeferuntur signa ^{p)}: duces exemplo potius quam imperio praesunt: neque animaduertere, neque vincere, neque verberare, nisi sacerdotibus permissum, non quasi in poenam, nec ducis iussu, sed velut deo imperante ^{q)}: sua quemque in proelium sequitur familia, et ne mulieres quidem atque infantes remanent, sed cibos et hortamina pugnantibus gestant ^{r)}. Ab hoc antiquae libertatis populi exemplo mirum quantum differunt quae de aliis accepimus nationibus Germanicis ^{s)}. In his enim singulorum ciuium iura eximiae principum auctoritati subiecta reperimus: ne certum quidem agri modum aut proprios fines quisquam habet: magistratus ac principes in annos singulos, singulis quantum et quo loco visum est agri tribuunt atque anno post alio transire cogunt ^{t)}: hinc nec generis nobilitas, nec magnorum praediorum possessio, nec patris familias dignatio praecipua tribuunt iura: simulac quis est armis

n) Tacit. d. l. c. 12.	r) Tacit. d. l. c. 7.
o) Tacit. d. l. c. 11.	s) Moeser d. l. §. 5. 6.
p) Tacit. d. l. c. 7. Histor.	t) Caesar De bello Gall. Lib. IV. c. 1. Lib. VI. c. 22. Tacit. d. l. c. 26.
q) Tacit. de mor. Germ. c. 7.	

ferendis, in civium numero habetur: sola dat honores militia. Hi scilicet populi, in pagos descripti, perpetua continentur disciplina: quotannis certus armatorum numerus bellandi causa educitur, quorum vices proximo anno alii subeunt v); indefesso studio milites et equi exercitantur x); e singulis pagis centeni deliguntur, ex omni iuventute fortissimi, qui ante aciem locati ac pro more equitibus mixti procliantur y): principes regionum ac pagorum inter suos, suo quasi iure, ius dicunt, et qui bello exorto eliguntur magistratus adeo vitae necisque habent potestatem z).

Quam quidem morum diuersitatem tantam fuisse, vt militiae faciendae munus, in his, quos postremo loco descripsimus, populis ad omnes omnino liberos homines, in illis contra ad solos praediorum possessores pertineret, id quod Moesero visum est a), nos

v) Caesar d. l. Lib. IV. c. 1. Tac. Car. Spencerus Notitia Germ. antiqu. Hal. 1717. p. 463. n. 4.

x) Caesar. d. l. Lib. IV. c. 2. Tacit. d. l. c. 6.

y) Caesar d. l. Lib. I. c. 48. Tacit. d. l. c. 6. Liuius Lib. XLIV. c. 26.

z) Caesar d. l. Lib. IV. c. 23. Tacit. d. l. c. 44.

a) Moeserus d. l. §. 20. Es ist fast nothwendig, daß einzelne Wohner, welche sich wegen Leib und Gut vereinigen und verbürgen, aus ihrer

Vertheidigung eine Hof oder Erblast machen, indem es sehr unbillig seyn würde, jeden Kopf mit gleicher Last zu beschweren. — Ein anderes ist es bey ziehenden Völkern, wo keine Höfe, sondern Leiber zu vertheidigen sind. At pace summi viri dictum sit, ne utiquam sufficeret videtur haec ratio a sola aequitate petita, maxime propterea, quod istorum temporum rationibus repugnare videtur. Neque enim onus putabat Germanica iuuentus militiam, neque sola praedia defendenda erant. Captiuos vt ex-

quidem neūtiquam concedere possumus; cum vĕterum auctorum testimonia et bellicosus maiorum nostrorum animus reclament; quamquam negari non potest, illa ipsa diuersitate caussas contineri, quam ob rem ingenia vtrorumque populorum paullatim redderentur diuersa, ipsique populi, cum ventum esset ad arma, haud aequo Marte pugnarent. Qui Germanorum proprios colebant agros, sibi caros, ii haud dubie sensim sensimque coepere minns prompto paratoque animo belli discrimina subire, quam ii, quibus, quod amitterent, haud quidquam erat. Exemplis hoc olim suis ostenderunt Chauçi et Sueui. His Caesar negat latrocinia, quae extra fines ciuitatis facta sint, fuisse in infamia *b)*. Illos quod adinet, iis quidem omnibus, Tacitus ait *c)*, prompta fuisse arma, ac, si res poposcerit, exercitus; eosdem tamen sine cupiditate, sine impotentia, quietos secretosque nulla prouocasse bella, nullis raptibus aut latrociniiis populosos esse. Deinde

ciperent praedasque agerent, non vt prouincias caperent, bellorum finis esse solebat. Ceterum, vt haec obiter moneamus, vix alia reipublicae forma nobis excogitari posse videtur magis inepta, quam si quae ad militiam faciendam solos euocaret praediorum possessores; ideoque talem vniquam existisse non possumus nobis persuadere. Simile quid

in feudis quidem postea accidit, cum vasallorum auaritia, et dominorum imbecillitas priscam beneficiorum naturam plane peruertissent; at ne tum quidem, etiamsi praediorum nonnullorum oneribus adenseretur militia, soli horum possessores merere solebant.

b) Caesar *d. l. Lib. VI. c. 23.*

c) Tacit. *d. l. c. 35.*

qui populi vel in pace exercitus imaginem prae se ferebant, perpetuoque armorum vsu exercitati et seuerissimae disciplinae subiecti, nil nisi proelia et latrocinia meditabantur, eos, cum res ad manus venisset, non potuisse non longe praestare illis, qui, non nisi praecua totius populi deliberatione, cunctanter castra sequuti, in acie sola cognatione militumue arbitrio collocati et ingenti feminarum liberorumque turba impediti, sine omni disciplina dimicabant; id cum res ipsa, tum exitus belli quo Cherusci a Cattis sunt oppressi *d*), lu- culentissime docet.

Quae cum ita sint, vix dubitamus, oppressis, qui paci magis quam armis studerent, populis, magnam rerum Germanicarum, quae consequuta est, immutationem, longe citius euenturam fuisse, nisi illae ipsae gentes, genere quodam militis perpetui instituto, imminens periculum, per tempus saltem, auertere didicissent. Mos scilicet apud eas inualuit, vt fortissimi quique iuuenes se perpetuos adgregarent comites principi cuidam, cuius sub auspiciis semper ad pugnandum parati essent, tanta gloriae cupidine flagrantes, vt, cum patria longa pace et otio torperet, ad externas gentes, bellis implicitas, se conferrent. A principe suo,

d) Tacit. *d. l. c.* 36.

ciuium muneribus adiuto e), comites ali, armis et equis instrui solebant; iidem vero patrono ea lege obstricti deditique tenebantur, vt ipsum defenderent, tuerentur ac sua quoque fortia facta gloriae eius assignarent. Hoc praecipuum erat ipsis sacramentum, infame contra iisdem et in omnem vitam probrosum putabatur, superstitem principi suo ex acie recessisse f). Atque hi comitatus et principum auctoritati, et bellicoso iuuentutis Germanicae ingenio adeo apti et commodi erant, vt mox in iis quoque rebus publicis, quae ob formam plane militarem, facile iis carere potuissent, introducerentur g): sicque factum est, vt per omnem Germaniam duplex oriretur militiae genus; vnum principibus eorumque comitibus solemne, alterum omnibus reipublicae ciuibus commune, id quod, barbaro quidem nomine, vix tamen cum alio commutando, militiae heribannariae insignitum est.

e) Tacit. d. l. c. 15.

f) Tacit. d. l. c. 13. 14. Gebaerus *Vestig. iur. German. antiquiss.* Dis. VII. Moeserus d. l. §. 34. 35. 36.

g) Comites ab initio iis gentibus proprios fuisse, quae, pacis amantes, iis quam maxime indigerent, cum res ipsa docere videtur, tum,

nisi fallimur, inde recte colligi potest, quod Caesar, Germanorum, hoc est Sueuorum, qui soli fere ipsi inuotuerant, mores depingens, comites ignorat, quos tamen Arminii temporibus apud Cheruscos fuisse, ex Taciti *Lib. II. Annal. c. 45.* intelligere licet, quo Inguiomerum cum manu clientium ad Marobaudum transiisse legimus.

Densis veluti nebulis historia maiorum nostrorum inuoluta latet per ea tempora, quae ab aetate Taciti, quem hactenus ducem sequuti sumus, ad quintum usque post Christum natum seculum praeterierunt: neque tamen sine magna veri specie adfirmari posse videtur, eandem sibi que constantem tum mansisse rei militaris formam. Quamuis enim principes per illa secula numero comitum eoque potentia aucti sint; nihilo tamen minus, re poscente, et quemuis ingenuum castra sequutum esse, quin imo expeditiones illas, quae Romanorum imperio fuerunt exitiosae, saepius quam antea totos populos excitasse, facili coniectura adsequi possumus. Nec quidquam hisce in rebus videtur immutatum cum paruae ciuitates, quae Germaniam antea inhabitauerant, in maiora coaluissent populorum corpora. Tum enim nihil actum, nisi ut plures gentes, sub communi omnibus nomine, arctissimo eodemque perpetuo iungerentur foedere, ita tamen, ut salua singularum libertate, saluis moribus, quin saluo adeo prisco nomine, neuiquam inter se commiscerentur, nec, si ab imperio quodam discesseris, quod mox penes hanc, mox penes illam foederatarum gentium esset, vni reliquae subiicerentur. Exemplo hoc firmarunt Chamau, Catti, Bructeri, Amsinarii aliaeque gentes, quae, diu sub Francorum nomine sociatae, quarto

post Christum natum seculo exeunte, singulae antiquis sub nominibus occurrunt ^{h)}).

At omnia immutata ac peruersa conspiciuntur, ex quo plerique Germanorum, quinto post Christum natum seculo, mutatis sedibus, noua regna condiderant. His enim expeditionibus foederatae antea gentes in vnum quasi conflari: duces ac reges, rerum prospere gestarum splendore adacti potestate inter suos crescere, ciuium libertati insidias struere: captarum prouinciarum incolae victoribus misceri: peregrinis moribus diuitiarumque abundantia Germanica simplicitas corrumpi: mollitici bellica virtus cedere: Christiana religio omnem rerumpublicarum formam immutare. Quibus quidem rerum vicissitudinibus quomodo militiae etiam facies innouata ac perturbata fuerit adcuratius exposituri, si solorum Francorum rationem habuerimus, facile huius rei veniam nos impetraturos esse confidimus. Ceterae enim nationes, cum aut in exteris regionibus sedes habitationis fixerint, aut, in Germania commoratae, imperio Francorum, ad quorum arbitrium se totas componerent, subiectae sint; hae quid penes se instituerint, nosse parum interest iura patriae interpretantis.

^{h)} Gregorius Turonensis *Lib. II. des historiens des Gaules et de la c. 9.* apud Mart. Bouquetum *Recueil France Tom. II. p. 165.*

§. 2.

De re Francorum militari ante Carolum M. regem.

Quantam res militaris apud Francos, inde a regni ipsorum conditoris, Chlodouaci, aetate, immutationem experta sit, id neminem, qui vel summam quae ibi euenerunt rerum perlustrauerit, fugere potest. Quamuis enim certum sit, etiam post hunc regem omnes omnino regni ciues, nisi quibus singularem exemptionem leges concesserant, ad militiam faciendam obstrictos mansisse; aequè tamen certum est, non nisi rarius, nec sine grauissima caussa, reges ad sacram heribanni ancoram confugisse. Neque id mirum. Partim enim, vt postea videbimus, quaedam militibus heribannariis debebatur reuerentia, neque eos licebat Francorum principibus, perpetuis se inuicem bellis conficientibus, quoties visum esset, euocare; partim gens, quae horridas inhabitans Germaniae siluas, nec proprii quidquam possidens, fuerat bellicosissima semperque ad pugnam parata ⁱ⁾, iam, fertilissimarum prouinciarum domina, mollitiei luxuriaeque mancipata simulque avaritiae, crudelitati aliisque vitiis immersa torpebat.

ⁱ⁾ Libanius *Orat. III. Basilic.* testis est; Francos quietem otiumque morbum iudicasse, neque vniquam ab iis, qui propinquam sedem sortiti

fuissent, aut persuadendi rationibus, aut vi armorum perPELLI potuisse, vt quiescerent.

Milites vero heribannarii, tali ex gente exciti, cum sine virtute ac disciplina grassarentur, latronum cohortis potius quam iusti exercitus imaginem prae se ferebant, praedaeque non procliis inhiantes, suis magis civibus quam hostibus molesti et formidolosi erant ^k). Itaque, regno Francorum vix condito, necesse fuit, vt reges cogitare inciperent de instituendo exercitu sibi probato vsuque rerum spectato, qui a solo ipsorum nutu penderet. Cui consilio exsequendo haud parum suffragatus esse videtur mos ille antiquior, ex quo fortissimi quique iuvenes se principibus comites adgregare consueuerant, perpetuo patronorum cultui dicati. Quamquam enim corruptis populi moribus nec praeclarorum facinorum laus, nec armorum epularumque munera iam pro incitamentis esse poterant; tamen, quae omnium animos inuaserat, potentiae diuitiarumque fames, ingentem nobilium virorum turbam ad reges adpellebat, honores, fundos, aurum ostendentes. Mercede accepta fidem interponebant, se regibus, bellum meditantibus, nullo non tempore praesto futuros; vnde fideles, homines, antrustiones, leudes, vasalli audiunt. Atque hi regum leudes, cum magnum civium numerum,

^k) Gregor. Turonens. *Lib. IV.* *ibid.* p. 324. *Lib. 10. c. 3.* *ibid.* c. 49. ap. Bouquet. p. 220. *Lib. VII.* p. 364. *ibid.* c. 33. *ibid.* p. 307. *Lib. VIII. c. 30.*

quem ipsi suam in clientelam receperant, secum ad exercitum ducerent, saepenumero quidem heribanni vices explebant regumque dominandi cupidinem adiuebant: at vero, iidem et reliqui regni proceres et maiorum ordinum sacerdotes, qui simili ratione fidelium coronam ad se contraxerant, commodam nanciscebantur occasionem, summam rerum sibi vindicandi et regibus aequae ac plebi iugum quoddam, nec raro sat graue, imponendi ¹⁾. Nostrum non esse videtur, de vi, quam in republica formanda vel potius turbanda iste fidelitatis, singulis quibusdam viris promissae, nexus exseruerit, fusius exponere, aut iura, quae patronis cum clientibus intercesserint, hac dissertatiuncula persequi. Neque enim aut publici aut beneficiarii iuris origines scribimus. Reuertimur igitur ad heribannariam militiam, et quaenam per hanc temporis periodum forma, quis eius faciendae modus fuerit, quantum per rei obscuritatem licebit, paucis videamus.

Et primum quidem, cum iam prouinciarum Romanarum olim incolae ita vt complures Germanicae originis populi inter regni Francici ciues recepti essent, num hi quoque cum Francis bello interesse debuerint, dispiciendum videtur. De Burgundionibus, Aleman-

¹⁾ Gregor. Turonens. *Lib. III.* *Lib. IV.* c. 14. 22. *ibid.* p. 210. 214.
c. 11. 25. ap. Bouquet. p. 191. 198. *Lib. IX.* c. 20. *ibid.* p. 343.

nis et qui praeterea Germani Francorum maiestatem venerati sunt, vt hoc adfirmemus, multa sunt quae suadeant. Non modo enim in Francicis exercitibus horum populorum auxilia semper occurrunt *m*); sed diserte etiam iisdem, vt bellantibus praesto essent regibus, iniunctum reperimus *n*). Quod vero ad Romanos adinet, quo communi nomine omnes prouinciarum Romanarum incolae comprehendi solebant, iis ingenuitatem mansisse nouimus, iisdemque ad summos in ecclesia aequae ac republicae honores patuisse viam, plurimis constat exemplis *o*). Hinc non est quod dubitemus, eos etiam in societatem militiae receptos esse; praesertim cum urbium incolas, quas maximam partem Romanae originis fuisse constat, saepe ad bellum euocatos esse memoriae proditum sit *p*). Quid? quod? disertis adeo verbis mulctam Romanis, si qui nomen dare neglexissent, indictam videmus *q*). Id vero serio-

m) Gregor. Turonens. *Lib. IV.* c. 42. ap. Bouquet. *p. 224. Lib. VIII.* c. 30. *ibid. p. 324.*

n) Lex Baiubar. *Tit. II. c. 4.* §. 1. apud Paul. Canziani *Barbarorum leges antiquae Tom. II. p. 363.*

o) Ad Celsi, Lupi, Mummoli aliorumque exempla prouocamus quae collegerunt Daniel *d. l. Lib. I. c. 2. p. 9.* et De Gourcy *Viber Freyheit und Leibeigenschaft, über*

den Adel den geistlichen und den dritten Stand und über Beneficien und Lehen vnter den Merouingern und Carolingern a. d. franz. vbers. v. Ge. Heinr. Oesterley Götting. 1788. 8. p. 43.

p) Gregor. Turonens. *Lib. VII.* c. 34. ap. Bouquet. *p. 306.*

q) Lex Ripuar. *Tit. 65.* ap. Canziani *Tom. II. p. 315.*

re demum aevo factum, Danielis ^{r)} auctoritati vt concedamus, a nobis impetrare non possumus. Obstat enim exemplum Armoricorum, qui pacti, quo interueniente Chlodouaeo sese subiecerunt, legibus id addi voluerunt, vt, ad bellum exeuntibus, propria signa sequi liceret ^{s)}.

Alia iam venit quaestio, de libertinis, magis impedita. Neque enim de his in Francorum legibus expresse quid sancitum deprehenditur; neque lucem nobis accendere possunt prioris aeui mores, quippe qui, prout Germanae nationes liberae vel regum imperio mancipatae erant, per se varii atque diuersi, temporibus, de quibus hic sermo nobis est, neutiquam conueniunt, iamiam libertinorum conditione plane immutata ^{t)}. Hos a belli societate atque armorum honore plane amotos fuisse, credere nos iubent ea, quae de horum hominum humili conditione deque patronorum in eos iuribus scripta leguntur ^{v)}. Quod vero iisdem,

^{r)} Daniel *d. l. p. 3.*

^{s)} Procopius *Lib. I. de bello Goth. c. 12.* apud Muratorium *Rer. Ital. Script. Tom. I. p. 259.*

^{t)} Longa est de libertinorum apud Germanos conditione disputatio, nec ex nostro qualicumque iudicio, satis adhuc expedita. Eam vero hic nostram facere, nec libet nec licet.

Quae de vitimis temporibus disseruit Gebauerus *Vestig. iur. Germ. antiquiss. Dis. XI.* parum placent. De seriore aevo multa collegit De Gourcy *d. l. p. 86. seq.*

^{v)} De Gourcy *d. l. p. 135.* Car. Du Fresne du Cange *Glossar. ad script. med. et inf. latin. v. manumissio.*

vt multorum exemplis constat ^x), licebat, ad summos in republica honores adscendere, id vocat nos in contrariam sententiam. Quae argumentorum pugna facile tollitur, si, quod licere putamus, non omnes libertinorum classes honorifico armorum iure gauisos esse statuamus, sed eos tantum, qui optimo iure essent manumissi: *tamquam si ab ingenuis parentibus essent procreati vel nati* ^y).

Porro inter eos, qui castra sequuti sunt, nobis se offerunt etiam clerici, haud silentio hic praetereundi. Hos, pro variis temporum rationibus, mox a militia immunes, mox ad eam faciendam obligatos videas. Liberi dum erant Germani, inter praecipua sacerdotum officia et hoc fuisse, vt exercitibus adessent auspices ac moderatores, Tacitus auctor est ^z). At ex quo, in bello aeque ac pace, reges manu omnia gubernare coepe-

^x) Gregor. Turonens. *Lib. IV. c. 47.* ap. Bouquet. *p. 227.* Audocho cuidam seruo Sigebertum regem locum praebuisse militandi refert, ex quo quasi honoratus habitus sit. Idem Leudastum. seruum quondam ad munera comitis stabulorum et comitis Turonensis sensim peruenisse narrat *Lib. V. c. 49.* ap. Bouquet. *p. 261.* Lex Ripuar. *c. 53. §. 2.* ap. Canziani *Tom. II. p. 310.* regii pueris vel tabularii mentionem iniicit, comitis facti.

^y) Marculfus *Adpend. form. XIII.* apud Steph. Baluzium *Capitularia Reg. Francorum Tom. II. p. 444.* Carolus Rex Capit. *III. d. a. 813. c. 12.* ap. Baluz. *Tom. I. p. 512.* *Qui per chartam,* inquit, *ingenuus est, sic debet in omnia pertinere sicut alii Franci.* Adpend. Actor. Vet. ap. Baluz. *Tom. II. p. 1498.* Lex Ripuar. *c. 57. §. 1.* ap. Canziani *d. l. De variis libertinorum classibus vid. De Gourcy. d. l. p. 147. seq.*

^z) Tacit. *d. l. c. 7.*

rant, religioque Christiana nouam sacerdotibus prouinciam dederat, non modo auctoritas, qua in exercitu antea polluerant, cessauit; sed, ex legum ecclesiasticarum praeceptis, nefas adeo habitum est, clericos arma portare ^{a)}. Illas vero leges etiam apud Francos, certe initio regni ab ipsis conditi, valuisse, vel ideo dubitare non possumus, quod clerici maximam partem ex Romanis constabant, qui quidem, quales tum erant, libentissime se sacro ordini initiari curabant, ut intra ecclesiarum muros coenobiorumque claustra absconditi, sub pietatis specie, bellorum laboribus se subducerent. Reges vero, cum copia militum abundarent, quo minus id fieret haud impediabant. At vero, cum Germani etiam, a tenera aetate armis adsueti, inter clericos recipi, Romanique illis moribus exaequari coepissent; cum numerus sacerdotum monachorumque, diuitiis abundantium, in immensum auctus esset, regesque, et cum vicinis populis, et aduersus se inuicem, continua bella gerentes, quotidie magis iuuentutis armis idoneae frequentia destituerentur: tum clerici, spreto conciliorum canonibus pontificorumque decretis, denuo signa sequuti; haud inuitis, puto, regibus,

^{a)} I. H. Boehmerus *Ius ecclesiast. iurib. ex stat. milit. vet. Germ. pend. protest.* Tom. III. Lib. III. Tit. 20. C. I. §. 8. 9.
§. 74. seq. G. L. Boehmerus *Dis. de*

quippe qui, quamquam alia omnia interdum simulant, bellicosae eorum indoli non modo cum maxime fauisse, sed eosdem adeo, ut arma caperent, coegisse inueniuntur. Tamquam miram rem, nec valde decoram, Gregorius Turonensis ^{b)} refert, Salonium et Sagittarium episcopos expeditioni, anno post Christum natum quingentesimo sexagesimo nono, aduersus Longobardos susceptae, non cruce coelesti munitos, sed galca aut lorica seculari armatos, interfuisse, eosdemque, quod peius sit, multos manibus propriis interfecisse. Nihil secius postea, ut alios taceamus, eorum exemplum sequutus est Anepos episcopus, qui exercitum contra Villarium duxit ^{c)}; et sub finem regni Merouingicorum in consuetudinem cessisse militiam clericorum, docent synodorum decreta, quibus, dum penes Carolomanum et Pipinum rerum summa esset, armorum vsu illis interdictum est ^{d)}. Quid? quod? non obstantibus hisce decretis, reges eosdem milites scribere perrexerunt; audimus enim populam, Carolo rege comi-

^{b)} Gregor. Turonens. *Lib. IV.* *armaturam portare vel pugnare aut in exercitum et in hostem pergere omnino prohibuimus.* Pipini princ. c. 45. ap. Bouquet. p. 225. *Lib. V.* c. 21. *ibid.* p. 247.

^{c)} Ado Vienens. *Breuiar. Chronicor.* ad a. 714.

^{d)} Caroloman. princ. *Capit. I.* d. a. 742. §. 2. ap. Baluz. *Tom. I.* p. 146. *Seruis dei per omnia omnibus* *Et arma clerici non portent.* Capit. Suessionens. d. a. 744. §. 3. *ibid.* p. 157. *Et abbates legitimi hostem non faciant.* Eiusd. *Capit. Synodal.* d. a. 752. §. 16. *ibid.* p. 164.

tia Wormatiae habente, preces fundentem: *ne episcopi deinceps, sicut hactenus, vexentur hostibus e).*

Denique de fidelibus siue clientibus regum aequae ac regni procerum addendum est; quam patronorum, seu, qui iidem dicebantur, seniorum causa, ex speciali lege, facere debebant militiam, haec illos neutiquam liberatos esse ab heribannaria illa, quam ne ecclesiarum quidem homines effugere poterant, quamuis id studiose agerent clerici. f).

Solis igitur libertinis atque clericis, eo, quo dictum est, modo, a militia immunibus, ceteri omnes regni incolae, liberi dum essent, urgente necessitate, patriam armis defendere debebant, neque vlllo doceri potest testimonio, solos fundorum possessores hoc munere apud Francos functos esse.

Qui vocati, seu, vt formula illis temporibus solemnitate, banniti, nomina dare neglexerant, iis multa proposita erat, pro originis vel ordinis varietate, varia. Sexaginta solidos exsoluit Francus; Romanus vel homo ecclesiasticus regiusue triginta. Nec, praeter aduersam valetudinem, aut infirmam aetatem, vlla occurrit excusatio g).

e) Carol. Capit. VIII. d. a. 803. ap. Baluz. Tom. I. p. 405.

f) Gregor. Turonens. Lib. V. c. 27. ap. Bouquet. p. 250. Lib. VII. c. 42. ibid. p. 310.

g) Gregor. Turonens. Lib. VII. c. 42. ap. Bouquet. p. 310. Lex Ripuar. c. 65. §. 1. ap. Canziani d. l. si quis legibus in utilitatem regis siue in hoste seu in reliquam utilita-

Ex moribus maiorum, omnes regni ciues, si ab iis discesseris, qui clientelari lege patrono cuidam aut ecclesiae addicti, seniores aut ecclesiarum aduocatos ad exercitum sequebantur, militiae caussa, in pagos descripti erant ^h). Singulis pagis praecerant comites cum centenariis suis ⁱ), auctoritati ducum subiecti ^k). Summa iam erat cum praefectorum ^l), tum regum ipsorum potestas in milites, quos vel ob leuissimas caussas morte adfecisse inuenimus ^m). Nec tamen subito prisca populi libertas eo vsque oppressa est, vt regibus pro lubitu delectum militum habere ciuesque nolentes aduersus hostes educere liceret. Probant hoc exempla Chlodouaei et Theodorici regum, quorum ille, Visigothos bello petens, hic, aduersus Thuringos expeditionem parans, Francos de consensu suo interrogarunt ⁿ). Et sane

tem bannitus fuerit, et minime adimpleuerit, si aegritudo eum non detinuerit, sexaginta solidis mulctetur. §. 2. Si autem Romanus aut ecclesiasticus vel regius homo hoc fecerit, unusquisque contra auctorem suum triginta solidis culpabilis iudicetur.

h) Apud Gregor. Turonens. Lib. IX. c. 20. ap. Bouquet. p. 343. pagi Stampensis, Carnotinus atque occurrunt. Apud eundem Lib. VIII. c. 18. ibid. p. 320. Windionem ducem a pagensibus suis depulsum inuenimus. Porro quotiescumque idem heribannarios milites conuocatos esse auctor est, se-

cundum pagos id factum esse testatur. Exempla videsis. Lib. IV. c. 29. ibid. p. 217. Lib. V. c. 1. 27. ibid. p. 252. 250. Lib. VI. c. 31. ibid. p. 231. Lib. IX. c. 31. ibid. p. 350.

i) Du Fresne v. *centenarius*.

k) Ant. Dad. Alteserra *De ducibus et comitibus Galliae prouincialibus* Lib. I. c. 4.

l) Gregor. Turonens. Lib. V. c. 49. ap. Bouquet. p. 261.

m) Gregor. Turonens. Lib. II. c. 27. 37. ap. Bouquet. p. 174. 187.

n) Gregor. Turonens. Lib. II. c. 37.

diurno tempore opus fuit, ante quam Germani, qui nullam publicarum caussarum vnus arbitrio permittere consueuerant, obsequio regibus praestando ita adsueficerent, vt, studio libertatis extincto, rem omnium grauissimam ex sola illorum voluntate atque imperio pendere sinerent. Quod ipsum tamen tandem factum, et milites heribannarios, si non inuitos, tamen non consentientes excitas esse, id satis, credo, inde adparet, quod populi maiestas paulatim ita imminuta est, vt denique vel comitia, publicis rebus tractandis olim destinata, admodum negligenterentur. Tum tantum abest, vt vllum vsquam veteris scriptoris reperiatur testimonium, quod confirmet, populum, inde a seculo sexto post Christum natum medio, de bellis ineundis consultum esse, vt potius multa bellorum, solo iubente rege susceptorum, exempla occurrant o).

Ceterum quisque militum heribannariorum suo sumtu viuebat. Qui venia principis haud impetrata exercitum reliquerat, capite puniebatur p). De tem-

ap. Bouquet. p. 131. Lib. III. c. 7. ibid. p. 190.

o) Gregor. Turonens. Lib. IV. c. 50. 50. ap. Bouquet. p. 217. 229. Lib. V. c. 27. ibid. p. 250. Lib. VII. c. 15. 24. ibid. p. 297. 302. Lib. VIII. c. 50. ibid. p. 324.

p) Carol. Capit. II, d. a. 812.

c. 4. ap. Baluz. Tom. I. p. 494. Quicumque absque licentia vel permissione principis de hoste reuersus fuerit, quod factum Franci herisliiz dicunt, volumus vt antiqua constitutio, id est capitalis sententia, erga illum puniendum custodiatur.

pore vero, per quod bellicis expeditionibus singuli interesse, de armis ac telis, quae secum adferre debuerint, et quae sunt reliqua ad militiam pertinentia, de his omnibus nihil legibus sancitum deprehenditur; unde haec omnia casui regumque arbitrio relicta fuisse suspicamus.

§. 3.

*De militiae heribannariae apud Francos satis a
Caroli M. inde temporibus.*

Nouum videmus incipere rerum ordinem ex quo Carolus M. imperii apud Francos est potitus. Hic enim rex cum alia plurima immutauit, tum rem militarem, cui, tanquam solidissimo fundamento, nouam, quam reipublicae dedit, formam voluit superstructam, melius constituit 9). Non sustulit quidem clientelaris legis nexum, imo plurimos fidelium, qui ipsum concomitarentur 10), regni fines tuerentur 11), aliisque fungerentur

9) Egre sie sentit de Carolo M. Car. Ludou. Woltmannus *Grundriss der neuern Menschengeschichte* p. 17. dum dicit: *Es bezeugt nichts so sehr den erhabenen Geist Karl d. G. als die Idee, welche seiner Staatsreform zum Grunde lag, dass er nehmlich seine Unterthanen wieder zu einer Nation machen müsse. Diese Idee suchte er auszuführen, indem er das alte*

Band des Herbanns wieder stark anzog.

10) Carol. Capit. I. d. a. 812. c. 9. ap. Baluz. Tom. I. p. 492. *Volumus ut homines fidelium nostrorum quos nobiscum ad seruitium nostrum domi reseruare iussimus, in exercitum ire non compellantur.*

11) Lib. IV. Capit. c. 4. ap. Baluz. Tom. I. p. 775. *De vassis no-*

officiis, multis magnisque beneficiis sibi obstrinxit; prudenter scilicet se adcommodabat tempori: at idem summo studio in eo adlaborauit, vt illorum potentiam reipublicae perniciosissimam frangeret, iustisque finibus circumscriptam, contineret.

Quo animo, vt alia taceamus, et heribannariam militiam restituit, sapientissimis legibus emendatam suiue temporis rationibus adaptatam. Diu iam erat, quod scutum aut framea Germano militi, aduersus hostem, similiter armatum, pugnanti, suffecerant; quod intra paucos dies bellorum initia et fines conclusa erant; quod mulieres pugnantibus, e patrii pagi limitibus vix egressis, facili negotio cibos adtulerant; quod denique bellica omnium virtus, patriae, libertatis gloriaeque amor, morum castitas ac deorum reuerentia disciplinae militaris vices abunde expleuerant. Perpetuae vero cum Romanis aliisque populis, bellica arte praestantibus, dimicationes exquisitoris armaturae vsu introduxerant; expeditiones per integram aestatem, quid? quod? per plures interdum annos protractae, in remotissimis a patrio solo regionibus militem saepe retinebant; et, quod supra monuimus, pro-

stris qui ad marcham nostram constituti sunt custodiendam — vel etiam nobis adsidue in palatio nostro seruiunt.

fligatissimi mōres ac licentia effrenata omnium fere cor-
ruperant animos. Ut igitur heribannum restitutum rei-
publicae necessitatibus re verā subueniret, iam non vt
olim ita et nunc sufficiebat ciues conuocasse, sed cura
simul adhibenda erat de conuocatis bene instruendis
ac regendis. Quod cum probe Carolus intellexisset,
non modo grauissimas poenas proposuit iis, qui aut
banniti defuissent, aut delectum subterfugientes adiu-
uassent; sed etiam sanxit, vt, remota ab exercitu
pauperrima plebe, tales tantummodo exirent, qui, sum-
tibus, expeditionis bellicae caussa faciendis, pares, bene
armati, victu vestibisque satis instructi, coire, itaque
facilius a populationibus arceri ac disciplina regi pos-
sent. In iis vero, qui in hunc censum venirent, ad-
curatius designandis, leges sibi non prorsus constant.
Nam, prout tempora postulabant, modo trium ^t), modo
quatuor plariumue agri culti mansorum possessores ^v),

e) Carol. Capit. d. a. 807. c. 2
ap. Baluz. Tom. I. p. 457. Quicum-
que liber mansos quinque de proprie-
tate habere videtur, similiter in ho-
stem veniat. Et qui quatuor Mansos
habet similiter faciat. Qui tres habere
videtur, similiter agat. Ludou. P.
Capit. d. a. 829. c. 7. p. 672. Vo-
lumus atque iubemus vt missi nostri
diligenter inquirent, quanti liberi ho-
mines in singulis comitatibus maneant.
Hinc vero ea diligentia et haec ra-

tio examinetur per singulas centenas,
vt veraciter sciant illos atque descri-
bant, qui in exercitalem ire possunt
expeditionem ac deinde videlicet secun-
dus ordo de his qui per se ire non pos-
sunt, et duo tertio adiutorium prae-
parent.

v) Carol. Capit. I. d. a. 812. c. 1.
ap. Baluz. Tom. I. p. 489. Vt omnis
liber homo, qui quatuor mansos ve-
stitos de proprio suo, siue de alicuius
beneficio habet, ipse se praeparet et

qui proprio sumtu castra sequerentur, venire iubent. Quod vero ad pauperiores adinet, ne militiae, et ipsis faciendae, opprimerentur oneribus, haec, sapienter distributa, ita ferre debebant, vt alii exercitum peterent, alii, ad hos subleuandos, pro facultatum modo, symbolas conferrent. *Qui tres mansos de proprio habuerit, inquit Carolus x), huic adiungatur vnus qui vnum mansum habeat, et det illi adiutorium, vt ille pro ambobus ire possit. Qui autem duos mansos tantum de proprio habet, iungatur illi alter qui similiter duos mansos habeat, et vnus ex eis, altero adiuuante, pergat in hostem. Qui etiam vnum tantum mansum de proprio habet, adiungantur ei tres, qui similiter habeant, et dent ei adiutorium, et ille tantum pergat, tres vero, qui illi adiutorium dederunt, domi remaneant. Quibus alio loco y) haec adduntur: Illi qui dimidios mansos habent quinque sextum praeparare faciant. Et qui sic pauper inuentus fuerit, vt nec mancipia nec propriam possessionem terrarum habeat, tamen in pretio valente quinque solidos, quinque sextum praeparent; et vbi duo tertium de illis qui paruulas possessiones de terra habere videntur: Et vnicuique*

ipse in hostem pergat, siue cum seniore suo.

x) Carol. Capit. I. d. a. 812. c. 1.

ap. Baluz. d. l.

y) Carol. Capit. d. a. 807. c. 2.

ap. Baluz. Tom. I. p. 457.

ex ipsis qui in hoste pergunt fiant coniectati solidi quinque a supra scriptis pauperioribus qui nullam possessionem habere videntur in terra.

Sic, cum in deligendis militibus opum ratio haberetur, magnus quidem ciuium numerus ab armorum ferendorum necessitate mansit immunis; neque tamen vetera militiae iura adeo sunt immutata, vt, quod oneris ipsis antea incubuerit ciuibus, iam in fundos translatum sit. Nam ex iis quoque, qui neque mancipia neque villos agros habebant proprios, sextus quisque exhibit: et illae ipsae symbolae testes sunt, qui eas conferebant, eosdem ad patriam defendendam obligatos fuisse. Quid multis? lege Ludouici II imperatoris ^z) edocemur; ex eadem familia, quotquot potuerint, ad exercitum proficisci debuisse ^a). Quae cum ita sint, recte adfirmari

^z) Ludou. II. imp. Capit. Tit. VI. c. 1. ap. Baluz. Tom. II. p. 359. Quod si plures filios habuerit, utiliores omnes pergant, tantum vnus remaneat qui inutilior fuerit. De fratribus indiuisis, iuxta capitularem domini genitoris nostri, volumus, vt si duo fuerint, ambo pergant, si tres fuerint, vnus qui inutilior apparuerit remaneat, ceteri pergant. Si quoque plures omnes utiliores apparuerint pergant.

^a) Longe ab hac nostra qualicumque sententia discedere videntur quae scripsit Moeserus d. l. Th. I.

Abschn. IV. §. 3. n. k. p. 235. Durch die Freyheit vom Heerzuge liefen die Bischöfe Gefahr ihre Fürstenthume und ihr Fürstenthum zu verlieren, daher sie auch ausdrücklich saluo honore et saluis bonis entheilt wurde. (Capit. Carol. et Ludou. III. inc. a. ap. Baluz. Tom. I. p. 523.) Und wenn der Kirchenvoigt mit seinen Leuten auch zurück geblieben wäre, so würde die Kirche manus mortua und damit unfähig geworden seyn Reichsgüter zu besitzen, anstatt dafs wenn der Kirchenvoigt mit auszog die erworbenen Güter nicht aus der Reichs-

posse videtur, Carolo M. imperante, non minus quam antea, heribannum ad omnes pertinuisse liberos homines, si discesseris cum a clericis, qui, quamuis indignabundi, a bello arcebantur ^{b)}; tum a libertinis inferiorum ordinum; tum denique ab iis, quos aut aduersa valetudo, aut aetas tenerior, aut senectus, aut corporis

heerbannmatrikel, sondern nur aus der Grafenfolge in die Folge der Schirmvoigte traten. — Von ihren Zehnten und dem dote ecclesiae erfolgte aber die Kirchengspflicht nicht, wie man leicht einsehen wird. (Capit. L. I. c. 85.) Man muß sich auch nicht vorstellen, daß die Kirche damals Lehen verdient habe, indem der Auszug unter dem Voigte kein Dienst, sondern die natürliche Vertheidigung des Eigenthums war. — At si diligentius illa legum loca examinaueris, quibus haec argumentationes inmittuntur, inuenies, Caroli et Ludouici capitulare, quo testantur se honores sacerdotum et res ecclesiarum neuiquam auferre vel minorare voluisse, dum clericis armis interdixerint; ad morem maiorum suorum spectare, qui ecclesiarum bona beneficiario iure militibus conferre solebant. (Carolom. Capit. II. d. a. 743. ap. Baluz. Tom. I. p. 149.) Ludouici vero legem Aquisgranensem c. 10. (Lib. I. Capit. c. 85.) ad militiam heribannariam plane non pertinere; verba enim illius legis haec sunt: (ap. Baluz. Tom. I. p. 565.) statu-

tum est ut unicuique ecclesiae vnus mansus integer absque vilo seruitio attribuat, et presbyteri in eis constituti non de decimis neque de oblationibus fidelium non de domibus neque de atrijs vel hortis iuxta ecclesias positus, neque de praescripto manso aliquod seruitium faciant praeter ecclesiasticum. At si aliquid amplius habuerint, inde senioribus suis debitum seruitium impendant.

b) Carol. Capit. I. d. a. 769. c. 1. ap. Baluz. Tom. I. p. 189. *Seruis dei per omnia omnibus armaturam portare vel pugnare aut in exercitum et in hostem pergere omnino prohibemus.* — Eiusd. Capit. VIII. d. a. 805. *ibid. p. 409. Volumus vt nullus Sacerdos in hostem pergat.* — Quamquam vero apostolica auctoritate et multorum sanctorum episcoporum edoctam, et consultu omnium fidelium suorum, se haec sancitisse Carolus profitetur; tamen ex Eiusd. Capit. mox laudato, aegre eadem tulisse multos clericorum intelligimus; eosdemque sequente tempore spretis ecclesiae et imperatoris legibus, rursus bellis sese immiscuisse, historia docet.

E

aliqua infirmitas domi retinebat, quosue criminis infamia armorum honore indignos reddiderat c).

Idem sane dicendum est de iis, qui beneficia vel ab ipso rege, vel ab ecclesiis gentisue proceribus accepta tenebant. Praeter seruitia enim ex clientelari lege patronis praestanda, heribannariam quoque militiam facere, imo seueriore quam ceteri lege, quae nullam patrimonii ipsorum rationem habebat, adstricti, suo sumtu castra sequi tenebantur d).

Neque tamen existimandum est, quotiescumque bellum exarsisset, toties omnes, quibus militia facienda erat, euocatos esse. Imo temperamentum videmus

c) Carol. Capit. VIII. d. a. 805. ap. Baluz. Tom. I. p. 413. catalogo atrociorum delictorum haec adduntur: *Qui in uno ex his repertus atque comictus fuerit, sciat et omnes honores si habet, perdere et in carcerem se usque ad iustam emendationem atque per publicae poenitentiae satisfactionem retradi et ab omni fidelium consortio fieri alienum.* — Post poenitentiam vero ex legibus ecclesiasticis nemini licuisse redire ad militiam secularem traditur Lib. VI. Capit. c. 338. ap. Baluz. Tom. I. p. 980.

d) Carol. Capit. I. d. a. 812. c. 4. 5. ap. Baluz. Tom. I. p. 491. *De hominibus comitum casatis isti sunt excipiendi — ceteros vero omnes secum pleniter habeat.* — *De hominibus nostris et episcoporum et abbatum*

qui vel beneficia vel talia propria habent ut ex eis secundum nostram iurisdictionem in hostem bene possint pergere — si aliqui inuenti fuerint, qui — domi remansissent; bannum nostrum reuadent. Eiusd. Capit. II. ei. a. c. 7. ibid. p. 495. *De vassis dominicis — statutum est; ut quicumque ex iis cum domino imperatore domi remanserint, vasallos suos casatos secum non retineant, sed cum comite cuius pagenses sunt, ire permittant.* Eiusd. Capit. d. a. 807. c. 1. 6. ibid. p. 457. 468. *Quicumque beneficia habere videntur, omnes in hostem veniant.* — *De Fresonibus volumus ut comites et vasalli nostri qui beneficia habere videntur et caballarii omnes generaliter veniant.*

hoc adhibitum, vt qui a prouincia, in qua expeditio susciperetur, remotiores habitarent, iis, quantum fieri posset, parceretur. Sic Saxonibus concessum est, vt, si bellum in Hispania vel Auarata gereretur, sextus quisque, ceteris tributum ad instruendum eum praebentibus, arma caperet: si in Bohemia, tertius quisque: at patriae aduersus Sorabos defendendae necessitatem omnes sibi habebant impositam e). Similiter Frisiones quondam ita euocatos esse inuenimus, vt comites et vasalli regis et caballarii omnes venirent, e reliquis septimus quisque f). Nec est quod dubitemus, etiam Francos hanc regis sui indulgentiam esse expertos, bellique oneribus, quantum fieri potuerit, leuatos.

Supra dictum est, seuerissimas poenas a Carolo iis propositas esse, qui ad militiam faciendam obligati, delectum seu heribannum subterfugissent; nec deest sane legum, quae hoc probant, copia. Non modo enim antiquam sexaginta solidorum, siue trium argenti librarum, multam, quod plenum bannum solemniter dicebatur, constitutionibus imperatoris nostri firmatam ac repetitam legimus g); sed hoc quoque additum, vt

e) Carol. Capit. d. a. 807. c. 5. p. 207. Qui hoc commiserit sexaginta solidos in bannum nostrum componat.
 ap. Baluz. d. l. 736.
 f) Id. Capit. c. 6. ibid. Similiter et qui iussionem regiam in hoste bannitus irruerit. Capit. add.
 g) Carol. Capit. Baiubar. d. a. ad Leg. Longob. d. a. 301. c. 2.
 788. c. 3. 4. ap. Baluz. Tom. I.

qui bannum exsoluere non valeret, se ipsum, pignoris quasi loco, magistratibus traderet, atque in temporaria seruitute, dum legibus satisfacisset, permaneret ^k). Tum si ad mulctae summam respexeris, illam iure Carolino non item, ut olim, ratione gentis vel ordinis habita, sed pro facultatum et bonorum cuiusvis modo, definitam videmus. Quorum scilicet patrimonium, praeter fundos et mancipia, quae banni nomine civibus numquam eripiebantur ⁱ), sexaginta solidos non superabat, iis triginta: qui ultra quadraginta non possidebant, iis decem; qui viginti tantum in bonis habebant, iis quinque solidi exsoluendi et fisco inferendi erant ^k). Ceterum quicumque aut castra, quae ipsi debuerant sequi, non sequendo; aut tributum, ad instruendos alios exsoluendum, non soluendo, in leges illas peccaverant ^l), ii omnes, siue regis vasalli, siue ecclesiarum

ibid. p. 347. *Si quis liber contempta iussione nostra ceteris in exercitum pergentibus domi residere praesumerit, plenum heribannum secundum legem Francorum, id est solidos sexaginta, sciat se debere componere.* Carol. Capit. II. d. a. 812. c. 1. ibid. p. 495. *Quicumque liber homo in hostem bannitus fuerit et venire contemserit, plenum heribannum id est solidos sexaginta persolvat.*

^h) Carol. Capit. II. d. a. 812. c. 1. ap. Baluz. d. l. Si fides ha-

benda Benedicto Leuitae Lib. VI. Capit. c. 526. sequeuti tempore infamiae poena immorigeros sequuta est.

ⁱ) Carol. Capit. II. d. a. 812. c. 2. ap. Baluz. d. l.

^k) Carol. Capit. II. d. a. 805. c. 19. ap. Baluz. Tom. I. p. 427.

^l) Carol. Capit. I. d. a. 812. c. 2. ap. Baluz. Tom. I. p. 491. *Et quicumque fuerit inuentus qui nec paruum ad hostem faciendum, secundum iussione nostram, adiunxit, ne-*

procerumue regni homines, siue ex reliquorum ciuium numero essent ^m), eodem modo mulctabantur. Et ne forte comitum seniorumue fauore aut auaritia quidam a legum seueritate eximerentur, statutum; vt non modo isti, qui consentientibus praefectis, contra legem domi remansissent, vel pretio militiam redemissent, heribannum soluere, sed etiam patroni comitesue nimium indulgentes ⁿ). Qui vero praefectorum iussu ab exercitu abfuerant, ipsi quidem immunes a mulcta euadebant, at eorum loco auctores contumaciae puniebantur ^o).

que perrexit, heribannum nostrum pleniter reuadiet.

^m) Carol. Capit. I. d. a. 812. c. 5. ap. Baluz. d. l. *De hominibus nostris et episcoporum et abbatum* — si aliqui inuenti fuerint qui domi remansissent, bannum nostrum reuadiant. Qui beneficiis a rege locupletati venerant quidem, tardiores vero, iis per tot dies, quot post indictum tempus abfuerant, et carne et vino abstinendum erat. Carol. Capit. II. d. a. 812. c. 3. ap. Baluz. Tom. I. p. 494.

ⁿ) Carol. Capit. I. d. a. 812. c. 5. ap. Baluz. Tom. I. p. 491. *Si aliqui inuenti fuerint, qui pretio se redemissent, vel dominis suis permittentibus domi remansissent, bannum nostrum reuadiant. — Domini vero eorum, qui eos domi remanere permiserunt, vel ministeriales eorum, qui ab eis pre-*

tiuum acceperant, similiter bannum nostrum reuadiant. Notandus hic venit Boelmerus; qui in *Dis. de iur. ex stat. mil. vet. Germ. pend. C. I. §. 6.* contra legum supra-laudatarum fidem scripsit: Quos iusta causa impediabat, pretio oportuit expeditionem redimere, — redemptio non minus quam poena omissionis heribannum vocatur. Redemptio numquam permessa erat, nisi forte tributum illud, quod ad instructos commilitones, a pauperioribus conferebatur, hoc nomine insignire velis. Nec tamen heribannum idem vocatur, nec ab iis, quos iusta causa impediabat, exigebatur.

^o) Carol. Capit. I. d. a. 812. c. 3. ap. Baluz. d. l. *Comes vel vicarius vel centenarius, per cuius iussione[m] ille remansit, bannum nostrum reuadiet atque persoluat.* Carol. Capit.

Hinc ut fraudibus quouis modo obuiam iretur, heribanni exactio, ante Carolum iudicibus ordinariis haud dubie relicta, ab hoc imperatore hominibus certis, quos ad hoc in prouincias mittebat, eorumque ministris, heribannatorum nomine insignitis, mandata est, ita quidem, ut vel tertia illa mulctae pars, quae comitibus, tamquam salarium quoddam, cedebat, per regis legatos cogenda illisque tradenda esset p).

Neutiquam vero Carolus, cum, ut vidimus, tenuis sortis homines vel omnino a militia remouisset, vel, quantum posset, oneribus belli leuasset, reliquorum permisit arbitrio, quo quisque armorum, vestimentorum victusque genere se instruere vellet, sed etiam haec singula adeuratus praescribenda putauit. Voluit enim, qui duodecim mansos possiderent, brumia armati adessent q); reliqui lanceam, scutum et arcum cum duobus cordis et duodecim sagittis secum adfer-

II. ci. a. c. 9. ap. Baluz. Tom. I. p. 496. Si senior vel comes illius eum domi dimisit, ipse pro eo heribanuum persoluat.

p) Carol. Capit. II. d. a. 812. c. 2. ap. Baluz. Tom. I. p. 495. *Ve non pro aliqua occasione — heribanuum comes exactare praesumat, nisi minus noster prius heribanuum ad partem nostram recipiat, et ei suam ter-*

tiam exinde per iussionem nostram donet. Carol. Capit. III. d. a. 805. c. 5. *ibid.* p. 395. Eiusd. Capit. II. d. a. 805. c. 19. *ibid.* p. 427. Eiusd. Capit. IV. inc. a. c. 13. *ibid.* p. 552. Du Fresne v. heribannator.

q) Carol. Capit. II. d. a. 805. c. 6. ap. Baluz. Tom. I. p. 326. *Omnis homo de duodecim mansis brumiam habeat.*

rent r). Equitibus equus haud dubie alendus erat r). Praeterea vestimentis et victu quemque ita instructum venire oportuit, ut illa per sex, hic per tres menses sufficerent, ab eo inde tempore computandos, quo certos limites, pro domicilio cuiusvis vario, varios transissent r). Si quis contra legem negligentius ad bellum

7) Carol. Capit. II. d. a. 313. c. 9. ap. Baluz. Tom. I. p. 508. Et ipse comes praevideat, quomodo sint parati, id est lanceam, scutum aut arcum cum duabus cordis et sagittis duodecim. c. 17. Quod nullus in hoste baculum habeat sed arcum.

8) Valde obscura sunt quae de militia equestri, parum tum temporis vsitata, inveniuntur. Propriam eam fuisse cuidam militum ordini ex Carol. Capit. d. a. 807. c. 7. colligimus, quo caballarii occurrunt. Quinam vero equo merere debuerint, nusquam legitur. In Pipin. R. I. Capit. d. a. 793. c. 36. ap. Baluz. Tom. I. p. 541. eorum mentio inicitur, qui caballos habere possunt, et similiter in Carol. Calu. Capit. Tit. 36. §. 26. ap. Baluz. Tom. II. p. 186. occurrunt pagenses Franci qui caballos habent vel habere possunt. Ex nostra qualicumque sententia, parum a vero aberraveris, si statueris, vasallorum quibusdam, equestrem militiam, cum caballiorum nomine, impositam fuisse. Quam quidem conjecturam Carol. Capit. d. a. 807. supra laud. iuvare videntur, qua caballarii vasallis iungun-

tur qui beneficia habent. Quae Comes de Buat. *Les origines, ou l'ancien gouvernement de la France de l'Allemagne et de l'Italie.* Tom. III. p. 198. de equitibus Francorum profert, omni fundamento destituta esse, facile quisque intelliget, perlecta ad quam ille prouocat lege.

9) Carol. Capit. II. d. a. 312. c. 8. ap. Baluz. Tom. I. p. 495. idemque plenius expressum Lib. III. Capit. c. 74. ibid. p. 768. *Constitutum est, ut secundum antiquam consuetudinem praeparatio ad hostem facienda indicetur et seruetur: id est victualia de marcha ad tres menses, et arma atque vestimenta ad dimidium annum. Quod tamen ita observari placuit, ut his qui de Rheno ad Ligerim pergunt, de Ligere in antea ad tres menses computetur, et qui de Ligere ad Rhenum pergunt, de Rheno in antea ad tres menses victualia habere debeant. Qui autem trans Rhenum sunt et ad Saxoniam pergunt, ad Albin marcham esse sciant. Et qui trans Ligerim movent atque in Hispaniam proficisci debent, montes Pyrenaeos marcham sibi esse cognoscant.*

instructus exierat, quatuor solidis mulctabatur v); et si quis brumiam suam quam debebat non adtulerat, ipsam, simul cum beneficio, quo forte auctus antea fuerat, amittebat v).

Militibus heribannariis, in pagos, vt olim, descriptis, comites praecerant, in bello duces in pace iudices γ). Hi copias cogebant, easdem lustrabant, regique adducebant z); in administrando munere opera centenariorum, vicariorum et aduocatorum suorum vsi e). Nec tamen iisdem subiecti erant regis vasalli cum ecclesiarum procerumue regni clientibus. Illos enim regis legati siue missi, vti vulgo dicebantur, regebant, hos aduocati ecclesiarum ac, qui beneficia in eos contulerant patroni, in bello ducebant b). Ducēs qui comi-

v) Carol. Capit. III. d. a. 813. c. 52. ap. Baluz. Tom. I. p. 514. *Si quis cum armis bannitus fuerit et non venerit ibi solidos quatuor in fredo dominico componere faciat.*

x) Carol. Capit. II. d. a. 805. c. 6. ap. Baluz. Tom. I. p. 425. *Qui vero brumiam habens cum secum non tulerit omne beneficium cum brumia perdat.*

γ) Moeserus d. l. Abschu. IV. 6. 6. Th. I. p. 240.

z) Carol. Capit. II. d. a. 813. c. 9. ap. Baluz. Tom. I. p. 503. *De hoste pergendi ut comiti in comitatu suo per bannum vnum quemque homi-*

nem per sexaginta solidos in hostem pergere bannire studeat, ut ad placitum denunciatum ad illum locum ubi iubetur veniant. Cetera quae luc faciunt vid. supr. p. 57. not. r) expressa.

a) Du Fresne v. centenarius. Moeserus d. l. 6. 7. p. 243. Praecept. Carol. pro Trutm. com. d. a. 789. ap. Baluz. Tom. I. p. 250. *Trutmanus comes — super vicarios et scabinos quos sub se habet diligenter inquirat et animaduertat ut officia sua sedulo peragant.*

b) Carolus. Capit. II. d. a. 813. c. 9. ap. Baluz. d. l. *Et episcopi co-*

tibus praesent, a Carolo, miniam eorum potentiam metuente, rarissime creatos, satis notum est. At vero, ne suo iure agerent magistratus regniue primores, legati per prouincias spectatum sunt dimissi, quorum curae etiam res militaris commissa est. Hi libros censuales scribebant, centenarios aduocatosque comitum eligebant, ciues interdum ad arma vocabant, heribannum colligebant, suisque sub auspiciis et regis vasallos et ecclesiarum clientes, ad bellum exituros, contrahebant e).

mites abbates hos homines habeant, qui hoc bene praeuideant, et ad diem denunciati placiti veniant et ibi ostendant quomodo sint parati. c. 14. Ut episcopi et abbates aduocatos habeant. Capit. Exc. ex Leg. Long. c. 20. ibid. p. 352. Ut — qui terram ecclesiasticam vel colunt vel colendam suscipiunt, non a comite vel aliquo ministro illius ad ullam angariam seu seruitium publicum vel priuatum cogantur, vel compellantur, sed quidquid ab eis iuste agendum est, a domino vel patrono suo ordinandum est. Carol. Capit. III. d. a. 811. c. 8. ap. Baluz. Tom. I. p. 486. Sunt et alii qui remanent, et dicunt quod seniores eorum domi resideant, et debeant cum eorum senioribus pergere ubicumque iussio dom. imp. fuerit. Alii sunt qui ideo se commendat ad aliquos seniores quos sciunt in hostem non profecturos. Eiusd. Capit. d. a. 807. c. 3. ibid. p. 459. Omnes fide-

les nostri capitanei cum eorum hominibus ad conductum placitum veniant. Eiusd. Capit. I. d. a. 812. c. 1. ibid. p. 489. Ut omnis liber homo — ipse in hostem pergat siue cum seniore suo. Tum demum homines vasallorum sub comitum auspiciis exire solebant, cum seniores, quin ipsi eos ducerent, prohibebantur. Carol. Capit. II. d. a. 812. c. 7. ap. Baluz. Tom. I. p. 495.

c) Carol. Capit. III. d. a. 812. c. 5. ap. Baluz. Tom. I. p. 497. Ut missi nostri diligenter inquirant et describere faciant vnusquisque in missatico, quid vnusquisque de beneficiis habeat vel quot homines casatos in ipso beneficio. Ludou. Capit. d. a. 820. c. 7. ibid. p. 672. Volumus atque iubemus, vt missi nostri diligenter inquirant, quanti liberi homines in singulis comitatibus maueant. Hinc vero ea diligentia et haec ratio examinentur per singulas centenas, vt ve-

F

Disciplina insuper admodum seuera omnes in exercitu continebantur. Sic, vt quaedam tantum commoremus, nemini militum suo ausu pabulari licuit, multo minus amicas exspoliare provincias d). Ebrietati legibus obtuam itum e). Caedi in exercitu commissae, mulcta triplex proposita f): et, ne praefectorum inuidia insolentiaque forte felici expeditionis bellicae

raciter sciant illos atque describant, qui in exercitalem ire possunt expeditionem. Pin. R. I. Capit. d. a. 793. c. 36. ibid. p. 541. Nomina vel numerum de ipsis qui iurauerunt ipsis missis in breue secum adportent. Carol. Cap. III. d. a. 803. c. 3. ibid. p. 593. Vt missi nostri scabinos, aduocatos, notarios per singula loca eligant. Eiusd. Capit. II. d. a. 805. c. 14. ibid. p. 432. De aduocatis et iudicibus comitum et omnibus publicis auctoribus, tales eligantur, quales sciant et velint iuste causas terminare. Et ubi mali inuenti fuerint, a missis nostris mittantur meliores. Eiusd. Capit. VIII. d. a. 803. ibid. p. 409. Reliqui vero, qui ad ecclesias remanent, suos homines, bene armatos, nobiscum, aut cum quibus iusserimus, dirigant. Eiusd. Capit. d. a. 807. c. 5. ibid. p. 459. Vnusquisque missorum nostrorum per singula ministeria considerare faciat vnum de vasallis nostris et praecipiat de verbo nostro, et cum illa minore manu et carra de singulis comitatibus veniant, et eos post nos pacifice adducat. c. 7. Omnes hi qui in ipsa beneficia habent, vna cum nostris missis veniant. Franc. De Roye. De missis dominicis e. e. Neu-

hausii, Lips. 1744. p. 259. seq.

d) Capit. exc. c. Leg. Long. c. 4. ap. Baluz. Tom. I. p. 349. Si quis messem aut annonam in hoste super bannum dominicum rapuerit, aut furatus fuerit, vel pauperit, aut cum caballis vastauerit, aestimato damno, secundum legem in triplo componat. Et si liber homo hoc fecerit, bannum dominicum pro hac re componere cogatur. Carol. Capit. IV. inc. a. c. 6. ibid. p. 530. Vt nullus consentiat suis hominibus ad malefaciendum infra patriam, de eo quod dicunt se non posse habere homines ad marcham defendendam si eos bene distringunt.

e) Carol. Capit. II. d. a. 812. c. 6. ap. Baluz. Tom. I. p. 496. Vt in hoste nemo parem suum vel quemlibet alterum hominem bibere cogat. Et quicumque in exercitu ebrinus inuentus fuerit, ita excommunicetur, vt in bibendo sola aqua utatur, quousque se male fecisse cognoscat.

f) Lex Sal. Tit. LXVI. §. 1. ap. Canzian. Tom. III. p. 155. Si quis hominem in hoste occiderit, triplici compositione componat, sicut in patria componere debuit.

had leges, forte
post Caroli d. a.
vera parum d.
vater, tota d.
maro.

euentui esset impedimento, cautum, vt quicumque eorum parem suum, contra hostes communes in exercitum pergentem, dimisisset, et cum eo ire aut stare noluisset, honorem suum et beneficium perderet g).

Si quis quaesierit; vtrum sub Carolo militibus heribannariis tanta denuo dignitas et auctoritas tributa sit, vt, non nisi ipsis consentientibus, delectus haberi posset; id negandum videtur. Nam quamquam scriptores bellorum, in comitiis decretorum, saepius mentionem faciunt; tamen constat, hisce comitiis non nisi episcopos, abbates, comites ac primores gentis interfuisse h); Carolum vero regem, pro summis, quibus pollebat, ingenii dotibus, quamuis alia omnia simularet, omnia gubernasse, verisimillimum videtur. Quid? quod? multae leges exstant, quae omnes, qui castra sequi debebant, semper paratos esse iubent, vt, quodcumque placuisset regi, exire possent i). Aequae parum adfirmare velinus, quod Hegewischio k) placuit; non nisi ad

g) Carol. Capit. II. d. a. 812. Capit. II. ei. a. c. 15. ibid. p. 376. c. 5. ap. Baluz. Tom. I. p. 495. *Vt omnes praeparati sint bene, quodcumque iussio nostra venerit.* Eiusd.

h) Carol. Capit. III. d. a. 805. c. 14. ap. Baluz. Tom. I. p. 395. *De episcopis, abbatibus, comitibus qui ad placitum nostrum non fuerunt.* Capit. I. inc. a. c. 52. ibid. p. 519. *Vt omnes parati sint, quodcumque domini imperatoris iussio venerit.*

i) Carol. Capit. I. d. a. 802. c. 34. ap. Baluz. Tom. I. p. 375. *Vt omnes pleniter parati sint, quodcumque iussio nostra, vel adnuntiatio, venerit.* Eiusd.

patriam defendendam, neutiquam ad arma hostico inferenda, obligatos fuisse heribannarios milites. Ut enim taceamus, quae supra, ex legitima fide, de Saxonibus monita sunt ^{l)}, eos et in Hispaniam et in Auaratiam proficiscentem cum exercitu imperatorem sequi debuisse; quis credat, bella, contra Longobardos, Auaros, Saxones, aliosque potentissimos populos suscepta, sola vasallorum ope, profligata esse? Nec denique, quod vasallis postea concessum esse nouimus, ad certum tempus restrictam tum fuisse ciuium militiam, facile nobis persuaderi poterit: nihil enim de hac re in antiquis monimentis memoriae proditum inuenimus, et plura expeditionum bellicarum, quas per hiemem adeo Carolus protraxit, exempla, quo minus istud credamus, vetant. Quia capite puniti, ipsorumque bona publicata, qui, venia principis haud impetrata, exercitum reliquerant ^{m)}.

Quae quidem omnia, a Carolo sapientissime instituta, Ludouici, filii eius, legibus firmata ac repetita sunt; simul autem summa huius principis imbecillitate

^{l)} p. 43.

^{m)} Carol. Capit. d. a. 801. ap. Baluz. Tom. I. p. 347. Si quis adeo contumax aut superbus extiterit, ut dimisso exercitu, absque iussu vel licentia regis, domum reuertatur, et quod nos

teudisca lingua dicimus herisiz fecerit, ipse ut reus maiestatis vitae incurrat periculum, et res eius in fisco nostro socientur. Idem firmatur: Eiusd. Capit. d. a. 812. c. 4. ibid. p. 494.

factum, vt seditionum, turbarum et bellorum ciuiliū, quae sub eius et successorum imperio inualescebant, multitudine, eadem perturbata ac sensim sensimque plane euersa et immutata negligerentur ac contemnerentur. Comites enim ceterique militum praefecti, munera ipsis commissa, tamquam hereditario iure accepta, posteris relinquere coeperunt. Iidem incauta regum liberalitate opibus et potentia adaucti, nec missorum auctoritate, quam susque deque habebant, refrenati, publicam salutem negligeabant, et suis tantummodo commodis inseruiebant. Multos ciuium, datis beneficiis, reddebant suos: plures perpetuis exactionibus, quibus, sub heribanni specie, pagenses defatigabant ac bonis ipsaque libertate priuabant, vt vel in ipsorum, vel in episcoporum aliorumue potentiorum clientelam sese recipere, cogebant. Praeuentibus enim clericis, a regum facilitate et hoc impetrarant, vt ipsorum vassalli ac clientes ab heribannariae militiae onere plane liberarentur. Sic breui factum, vt, paucis illis, quibus patriae aduersus externos hostes defensio iam solis incumberet, impari certamine maximam partem absumentis, despectuque insuper habitis, heribannarii milites vix vnquam euocarentur, ipsisque regibus, quorum sola spes in vasallorum auxiliis iam erat posita, coniuuenti-

bus, sensim sensimque clientelariis hisce cohortibus, tantum non omnes, immiscerentur.

Fusius qui forte heribanni post Carolum fata exposita legere cupiat, is adeat Moeserum ⁿ⁾): nobis, quibus actum agere nec libet nec licet, paucis eadem indigitasse sufficiat.

Constitueramus quidem, quae de heribannariae militiae vi in iuribus successio- num regendis, in ordinibus civium Germanicorum formandis, in iurisdictione patrimoniali constituenda, aliisque compluribus iuris nostri capitibus effingendis, nobiscum meditati eramus, in altera opusculi huius sectione, exponere doctorumque virorum iudicio, per hanc scribendi opportunitatem, subiicere. At, cum haec materia sit vberior quam quae paucis absolui queat, ne limites libello academico praescriptos transgrede emur, hic subsistendum, et quae restant in aliud tempus differenda esse arbitrati sumus.

n) Moeserus *d. l. Th. I. Ab-* — 44. p. 376. seq. *Th. II. Abschn. III. schn. V. §. 26. 27. p. 343. seq. §. 36 §. 1. 2. p. 174. seq.*

IOANNES CONRADVS SICKELIUS
STEPHANO CAROLO RICHTERO

S V O

S. P. D.

*Non esse puto, quod aut de mutuo ac fraterno fere
ambre, qui inter nos, ipsa sanguinis cognatione con-
iunctos, a tenera inde aetate intercessit, hic multa
dicam; aut pluribus verbis exponam, quantam perce-
perim laetitiam vel ex adsidua illa et incredibili paene
diligentia, quam, vt omnium bonarum litterarum et
artium, ita iurisprudentiae maxime studiis impendisti,
vel ex hoc ipso libello, quem iam virorum doctorum
iudicio subiecisti, cuiusque defendendi me socium esse
voluisti. Neque enim his verborum ambagibus nostram
amicitiam indigere arbitror. Id vnum haec mihi scri-
benti fuit propositum, vt publice testificarer, totum
huncce libellum esse Tuum, Tuoque Marte elaboratum,
measque in eo componendo haud alias fuisse partes,
nisi vt quaedam, quae pro instituti ratione nimis fuse*

explicita videbantur, in arctius contraherem; paucis-
sima adderem. Spero, quin confido, fore, ut hoc Tuum
opusculum, haud vulgaris diligentiae monumentum, uti
mihî sane est probatum, ita et viris me doctioribus
haud improbetur: omnemque calculum ferat tum, cum
alteram eius sectionem, hac multo grauiorem, publici
iuris facere Tibi placuerit. Ex animo itaque Tibi
gratulor hoc eruditionis ingeniique acuminis specimen,
cuius publica defensione nouas, scio, neque illas exi-
guas, laudes Tibi es paraturus; vehementerque opto,
ut idem viam Tibi aperiat, qua, strenue progressus,
quaeuis praemia, Tuis laudibus digna, aliquando adse-
quaris. Gratulor Patri Tuo, seni venerando, quem
pietatis caussa nomino, Te filium, cuius ille virtute
laudibusque solidum potest gaudere gaudium. De me
vero sic habeto, nec mihi esse Te iucundius quidquam
nec carius. Ita vale, meque, quod facis, ama! Scripsi
in vniuersitate litterarum Lipsica a. d. XIX. Ian.
A. P. C. N. MDCCXCVIII.

ULB Halle

3

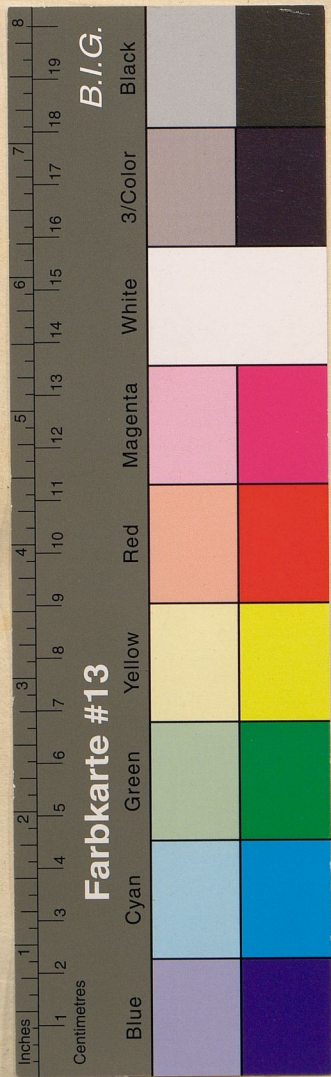
003 084 051

Slb.

Vd 18

DE
VI MILITIAE
VETERVM GERMANORVM
HERIBANNARIAE
IN IVRE GERMANICO PRIVATO CONSPICVA
EXERCITATIO PRIMA

SCRIPSIT
ET
ILLVSTRIS IVRISCONSVLTORVM ORDINIS
AVCTORITATE
PRAESIDE
IOANNE CONRADO SICKELIO
I. V. D.

A. D. XXIV. IANVAR. A. P. C. N. MDCCXCVIII

AD DISPVTANDVM PROPOSVIT

STEPHANVS CAROLVS RICHTERVS
LIPSIENSIS.

LIPSI AE
TYPIS EXSCRIPSIT CAROLVS TAVCHNITIVS.

